

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRIT DANMARK

UDGIVET AF EN KREDS AF DANSKE

NUMMER 15

Fredag den 19. Juli 1946

5. AARGANG

EN REVOLUTION

Interview med Professor Niels Nielsen. Ved Cai Clausen

Professor *Niels Nielsen* har opholdt sig i Amerika i 3 Maaneder som Repræsentant for Universiteterne i Danmark; hans Opgave var at genoprette Kontakten mellem danske og amerikanske videnskabelige Institutioner, og Professoren fik herved Lejlighed til at gøre talrige interessante Iagttagelser, specielt i den akademiske Verden.

— Den første Opgave — siger Professoren — var at skaffe mig Underretning om den amerikanske Videnskabs

***Alle de hjemvendte
Soldater kan drive
Universitetsstudier,
hvis de vil!***

og Uddannelses Kaar under Krigen og Efterkrigstiden. Der viste sig det i hvert Fald for mig overraskende, at det amerikanske Universitetssystem har spillet en meget stor Rolle i *Krigsberedskabet*. Forholdet var det, at Amerikanerne — da de traadte ind i Krigen — ikke havde den fornødne Officersstand eller Befalingsmandsstand; der skulde uddannes en Mængde Folk i forskellige Henseender, ikke blot militært, men ogsaa teknisk og paa andre Omraader. Man

havde ikke det fornødne Uddannelses-apparat og henvendte sig da til de største Universiteter, Harvard, Yale, Princeton, Chicago etc. og spurgte: »Kan De gøre dette?« — Dertil kom andre Ting: hvis man skal til at lave militære Operationer i Europa, maa man kende noget til Landenes Geografi, deres Historie og Sprog. Universiteterne blev sat ind paa Opgaven.

Dernæst har man under saadanne Forhold Brug for en Mængde Sagkundskab baade i den civile og militære Centraladministration, og det betød, at en stor Del af Universitetsfolkene blev trukket ud af deres normale Gerning og anbragt i de store administrative Centrer, navnlig Washington, delvis London. — Endelig blev jo f. Eks. hele Fysikken, Lægevidenskaben, Kemien, Geografien mobiliseret, og Fag som Oceanografi og Meteorologi blev sat ind paa Løsningen af specielle Opgaver.

Der blev vendt op og ned paa Universitetslivet.

Resultatet af dette blev, at Universiteternes normale Liv blev meget stærkt begrænset, saavel videnskabeligt som uddannelsesmæssigt. Krigsafslutningen kom — noget hurtigere end man havde tænkt sig — og det medførte en meget hurtig Afvikling af den militære Uddannelse ved Universiteterne, en noget langsommere Tilbagevenden af Personalet og saa endelig en voldsom Tilstrømning af det, der kaldes Veteraner, d. v. s. Folk, der vender tilbage fra Militærtjeneste: Hær, Flaade, Luftvaaben samt Handelsmarinen. En Del Forhold virker sammen. — Der er et Antal Aargange — 3-4-5 — der ikke har kunnet faa deres normale Uddannelse, og nu vil de have den. Dernæst er det vanskeligt for det normale Erhvervsliv at omstille sig fra Krigsproduktion til Civilproduktion og samtidig absorbere det vældige Udbud af Arbejdskraft, de hjemvendende Styrker repræsenterer. I denne Sammenhæng kunde man maaske nævne, at der jo er sket store Befolkningsforskydninger, delvis som Følge af Krigsproduktionen, navnlig i Kalifornien. Derved bliver der i visse Henseender Uligevægt paa Arbejds-markedet, og det medvirker til, at de unge Mennesker siger: Lad os saa hellere sørge for at faa noget Uddannelse.

De økonomiske Skranker er ryddede af Vejen.

Saa er der endelig sket det — maaske det vigtigste, at der er vedtaget et

Lovkompleks, der hedder: *G. I. Bill of Rights*, der bl. a. fastsætter, at hjemvendende Soldater har Ret til af Forbundsregeringen at oppebære en vis Understøttelse til Uddannelsen. Der er en vis Sammenhæng mellem den militære Tjenestetid og den Tid, man kan oppebære Understøttelsen, men det faktiske Resultat er i hvert Fald, at praktisk talt alle, der ønsker det og som har nogenlunde Forudsætninger, kan opnaa denne Understøttelse, som omfatter 1) Betaling af Afgifter til Kurser, Bøger etc. Universitetsafgifterne er meget store i Amerika, de ligger undertiden op til 5—600 Dollars om Aaret, og det har tidligere virket stærkt begrænsende. 2) 50—100 Dollars om Maanedet, varierende efter, om de har Forsørgerpligt eller ej.

Det har faaet den meget store Betydning, at de økonomiske Skranker for Uddannelsen i Øjeblikket er ryddet af Vejen, og da der er et vældigt Behov for højt uddannet Arbejdskraft, er der ingen Tvivl om, at det vil faa den allerstørste Betydning for de kommende Aars Udvikling. En betydelig Del af de hjemvendende Soldater er gift, jeg vil tro ca. 25 pCt. — i visse Aldersklasser langt mere.

— Er denne Ordning permanent?

— Nej, den er foreløbig, men i Universitetskredse er man stærkt optaget af at finde en eller anden varigere Ordning, selvfølgelig ikke i det Omfang som nu, men saaledes, at det bliver muligt at fiske de gode Hoveder frem til en god Uddannelse, uanset deres økonomiske Kaar.

— De Argumenter, man herhjemme fører frem mod *Studentertilskud*: at Staten faar for stor Indflydelse paa den frie Uddannelse — høres de ogsaa i U.S.A.?

— De samme Indvendinger høres derovre, og man er meget ivrig efter at bevare Universiteternes Uafhængighed.

— Hvilket Kriterium anlægger man for Studenternes Egnethed?

— Det ligger jo helt anderledes i Amerika end her; nogle Steder laver man Adgangseksamination, og saa driver de en meget intensiv Undervisning. Under det meste af Uddannelsen er Studiet ikke nær saa fint som vort.

— Er det heldigt?

— Det ved jeg ikke; vores Studief orm er jo noget dyr — fordi der er saa stor en Procentdel, der ikke fører Studiet igennem eller naar saa daarlige Resultater, at det ikke kan betale sig for Samfundet. Vort System er godt for de bedste,

det giver dem Mulighed for et rigere Studium — men uhyre farligt for de svage; det bygger paa den Fejltagelse, at vi alle er lige begavede, og det er vi jo ikke.

Professoren ser sig forskrækket om i Lokalet — for at sikre sig, at ingen andre hører de kætterske Udtalelser . . .

Helt ny Form for Studentertilskud.

— Saa er der to Ting til — fortsætter han. Først Pladsspørgsmaalet. Denne Tilstrømning af Studenter, der betyder en Forøgelse af Studentertallet paa mellem 50—100 pCt., har fuldstændig sprængt Universiteternes Rammer. Professorerne har en urimelig Undervisningsbyrde, Lokalerne er for smaa, og Indlogering og Forplejning volder uhyre Vanskeligheder. Det medfører, at man f. Eks. i Toronto, Canada, har indrettet Filialer i Barakbyer og det medfører, at man maa indlogere Studenter under ret utilfredsstillende Forhold, men man har gjort et Kæmpearbejde for at løse dette Problem, og i en Række Tilfælde med blændende Dygtighed. Man indretter f. Eks. store Lejre af Barakbygninger eller Zigeunervogne, og der indlogeres man de gifte. Saa har man en stor Studenterby af Zigeunervogne, med en Vogn til hver Familie, med fælles Husholdning, Forsamlingsstuer, Vaskerier etc. — Virkelig — det er et straalende Liv, der udfolder sig! De unge Koner, der vel i og for sig havde ventet noget andet, slider vældigt i det — holder Huset i Stand, passer Børn, vasker etc. Det var et straalende Syn — glade og velfornøjede var de, optimistiske, i højt Humør — herligt!

Ingen Raahed blandt de hjemvendte Soldater.

— Hvad gjorde stærkest Indtryk paa Dem derovre?

— Jeg havde ventet at finde en Tone blandt de amerikanske Studenter, der mindede lidt om Soldater paa Orlov — noget støjende, lidt haarde efter Glas og Piger og saadan lidt overlegne og brutale. Jeg havde ventet, de vilde tage lidt overlegent paa Studierne, at de vilde sige: nu har vi reddet Fædrelandet, og nu forlanger vi noget for det. Vi vil ikke kostes med! Vi vil bestemme Farten. — Jeg fandt noget helt andet. De opførte sig i al Almindelighed — skal vi sige — fuldstændig normalt. De var stilfærdige, pæne i Optræden og utrolig flittige; de sled af karsken Bælg. —

(Fortsættes Side 10)

»Men hvis Generaldirektør Knutzen eller andre, der er kommet i Klemme, nu vil paastaa, at Foreningen kun var ment som Bluff (»Taktik«) over for Tyskerne, saa stemmer dette simpelthen ikke med de faktiske Forhold.« Saaledes skriver Prof. L. L. Hammerich i anden og sidste Del af sin Artikel om Scavenius Politiken og Begivenhederne i Sommeren 1940

det vilde jeg i hvert Fald ikke, men at jeg i det hele stod uforstaaende overfor den barokke Idé just under den tyske Besættelse at lave en ny dansk-tysk Forening. Generalkonsulen sagde hertil, at Foreningen var Indledning til og Led i meget store og vigtige Planer, og at han paa Udenrigsministeriets Vegne bad mig komme til det Møde, hvor Stiftelsen af Foreningen skulde drøftes. Jeg vilde natur-

lysning om Sagen, svarede en Embedsmand paa Ministerens Vegne bl. a.: »Danmark er et frit og uafhængigt Land; derfor maa der i Foreningens Opraab ikke siges noget om, at Foreningens Virke ikke blot sigter paa de øjeblikkelige Opgaver, men først ret vil kunne udfolde sig, naar Danmark atter indtræder i Rækken af de frie og uafhængige Stater« — hvilket var den i Redaktionsudvalget ved-

Stiftelsen af DANSK-TYSK FORENING

Der bør rettes Rigsrets-Anklage mod Erik Scavenius for hans Politik i Juli-August 1940, hævder Professor L. L. Hammerich

Umiddelbart efter Udstedelsen af Erklæringen (8. Juli-Erkl. Red.) skred Scavenius til Udførelsen af Programmet: Danmarks økonomiske Tilknytning til Tyskland.

Med Kynikerens sædvanlige Snæverhed havde Scavenius dog glemt at regne med Følelsesreaktionen hos danske Mænd og Kvinder, til hvem man kunde tale om Ære, og for hvem Demokrati og Frie sind var virkelige Værdier.

Alle vil huske den Bestyrtelse, Sorg, Harme, Forbitelse, der greb os ved at læse en saadan usandfærdig og krybende Erklæring fra Danmarks Udenrigsminister. Det var tydeligt, at der maatte gøres noget for at berede det danske Folk for den protyske Politik, som det stedse havde vægret sig ved og nu under den nazistiske Besættelse naturligt maatte afsky. Et af Midlerne hertil skulde være en ny bredt baseret dansk-tysk Forening, der skulde samle Mennesker fra de mest betydende Kredse og Organisationer i Danmark.

Forberedelserne er kendt fra Knutzen-Processen, og jeg husker tydeligt den Henvendelse, jeg ca. 25. Juli fik fra Generalkonsul Yde — en godlidende, men ogsaa godtroende Mand, der før Besættelsen havde gjort fortræffelig Tjeneste for Danmark under sin Embedsgerning i Hamborg, men ogsaa havde overvurderet baade Styrken i de antinazistiske Strømninger i Byen og Ægtheden af venskabsforsikringerne fra de stedlige Nazister. Generalkonsul Yde fortalte om Planerne til den nye, store dansk-tyske Forening under Generaldirektør Knutzens Ledelse og opfordrede mig til at være med til Stiftelsen, idet han smurte mig om Næsen med, at jeg var udset til eventuelt at blive Næstformand. Jeg svarede, at

ligvis hverken paa Forhaand fordømme noget, jeg ikke havde undersøgt, eller sige nej til Udenrigsministeriet, som jeg igennem Aarene har haft meget at takke for.

Jeg mindes med Ubegreb dette Møde. Forlagsboghandler Dr. Munksgaard og jeg var de eneste, der opponerede, idet det fra vor Side navnlig blev fremhævet, at hvis en saadan ny Forening, som fremhævet af Udenrigsministeriet, maatte betragtes som en særlig Nødvendighed efter de øjeblikkelige Forhold (det var nærmest, som om Udenrigsministeriet bag om vor Hjælp til sit Arbejde), saa maatte det i hvert Fald i en Indledning (»Præambel« i det udenrigsministerielle Sprog) til den paatænkte offentlige Meddelelse om den ny Forening fremtræde klart, at Stiftelsen var begrundet i de ekstraordinære Formaal efter den 9. April og at det dansk-tyske Samarbejde først kunde udfolde sig ret, naar Danmark atter var frit og uafhængigt. Der blev efter lidt Diskussion almindelig Tilslutning til dette, og der blev nedsat et Udvalg bestaaende af Udenrigsministeriets Repræsentant (Sthyr), Dr. Munksgaard og mig, til Redaktion af denne Præambel. Sthyr gik hurtigt ind paa Dr. Munksgaards og min Formulering (hvilket i og for sig forbløffede mig, da jeg var klar over, at den af os foreslaaede Tilføjelse vilde ødelægge Hensigten med det hele), men da Meddelelse og Præambel nogle Dage senere blev tilsendt os i den endelige, af Scavenius godkendte Form, saa var — uden Forhandling med os — det af Dr. Munksgaard og mig ønskede strøget. Vi meldte os da, hver for sig, fra og fik intet med Foreningen at gøre.

Da jeg i Udenrigsministeriet søgte Op-

tagne Formulering. »Og det irriterer ogsaa Tyskerne saadan at blive mindet om Løfterne fra 9. April.« Embedsmanden var naturligvis kun sin Herres Stemme ved den oplagte Kendsgerningsforvanskning og Æreløshed, som Stiftelsen af den dansk-tyske Forening blev — foruden at den var det, der efter Bismarcks Ord var værre end en Forbrydelse, nemlig en Dumhed; thi bøjer man sig underfundigt for Tyskeren, saa sparker han, mens man som Regel — før Gestapos Triumfer — kunde finde Respekt for Ærlighed og Rankhed. Straks efter mit Afslag sagde Generalkonsul Yde, at jeg vilde komme til at fortryde det; et halvt Aar senere erkendte han dog, at Stiftelsen af Foreningen var »i alle Henseender en Dumhed«. Men hvis Generaldirektør Knutzen eller andre, der er kommet i Klemme, nu vil paastaa, at Foreningen kun var ment som Bluff (»Taktik«) over for Tyskerne, saa stemmer dette simpelthen ikke med de faktiske Forhold.

Det er undertiden til Forsvar for Scavenius blevet sagt, at han reddede os fra at faa et nazistisk Regime. Hvis der dermed menes, at han befriede os fra at faa en Regering med den sølle Fritz Clausen som Statsminister, saa er det muligvis rigtigt. Men noget af det farligste ved dansk-tysk Forening var, at den aabenbart ogsaa skulde »fremme Vekselvirkningen mellem Danske og Tyske« ved at indstille Danskerne paa større Forstaaelse af ikke-demokratisk Tankegang. Ind i selve Foreningens Vedtægter (som ikke forelaa paa det stiftende Møde) havde man listet Førerprincippet: »§ 2. Foreningens Stiftere har konstitueret sig som Repræsentantskab og som Foreningens faste Formand udpeget Herr Gene-

raldirektør P. Knutzen. Indenfor Repræsentantskabets Kreds vælger denne [d.v.s. Formanden, Føreren] en Bestyrelse paa indtil 9 Medlemmer, der skal godkendes af Generalforsamlingen.« Iøvrigt lumskede man sig ved Medlemsudvælgelsen ogsaa uden om Ikke-Ariere: Polytek-nisk Læreanstalts Rektor, P. O. Pedersen, blev opfordret til at indtræde, men ikke Niels Bohr, hvis Moder var Jødinde; Aarhus Universitets Rektor, Hakon Lund, blev opfordret, men ikke Københavns Universitets Rektor, C. Bloch, der regnedes for Kvartjøde. — Det var med fuld Ret, at de fleste uafhængige og ærlige Danskere afviste dette Scavenius' Gøgeæg. Stiftelsen af den dansk-tyske Forening, paa den givne Maade og i den givne Situation, var ganske uforsvarlig.

Hvilken var den givne Situation? Hvad var det for »store Planer«, som denne Forening var et Led i? Det var som bekendt Forslaget om en Mønt- og Toldunion mellem Tyskland og Danmark. Det var de paa Scavenius' Initiativ allerede den 18. Juli indledte Forhandlinger om det fremtidige økonomiske Samarbejde mellem Danmark og Tyskland, som Scavenius var rede til, ja, foreslog at paabegynde nu, medens Danmark var besat, og ikke ønskede at lade vente til efter Fredsslutningen. Selv da det faa Dage senere blev klart, at Nazi-Regeringen greb den fremstrakte Haand og foreslog et økonomisk Fællesskab mellem Tyskland og Danmark, der skulde bestaa i en Mønt- og Toldunion, erklærede Scavenius, »at Danmark principielt var rede til straks(!) at optage Forhandlinger med Tyskland om et økonomisk Fællesskab under Bevarelse af Danmarks fuldstændige politiske Selvstændighed«.

— Den materialistiske Kyniker kan ikke have været i Tvivl om, at dette sidste Forbehold var komplet betydningsløst; thi — selv bortset fra Hitler-Regeringens politiske Gangstermetoder — i økonomisk Fællesskab med Tyskland, det vil altsaa sige i gennemført økonomisk Afhængighed af Tyskland m.H.t. Priser og Lønninger, Import og Eksport, kunde Danmark naturligvis ikke bevare nogen, endsige fuldstændig, politisk Selvstændighed. Det er samme Tale som i Erklæringen af 8. Juli, uværdig, usand og uklog.

Scavenius' Politik her kan overhovedet kun begribes (men ikke tilgives) ud fra den samme Forudsætning som tidligere, at Tyskland stod foran den endelige Sejr og at Danmark ved hurtigt at lægge sig fuldstændig fladt ned paa Maven og kysse Støvet skulde kunne opnaa nogle ekstra Fordele af materiel Art.

Nu løb det hele som bekendt ud i Sandet. Dels fordi Tyskland slet ikke vilde sætte noget ind paa det (fra tysk Synspunkt vilde da ogsaa en Særordning med Danmark have været en urimelig Besværighed for den forestaaende samlede Ordning af »Neuropa«). Dels fordi herhjemme Kongen, Erhvervsfolkene, Samarbejdsudvalget og, da det kom til Stykket, Scavenius' Ministerkolleger sagde fra.

Men tænk, hvilken næsten ubodelig Ulykke det havde været, om Scavenius havde faaet Magt, som han havde Agt! Hvilken sviende Skam havde det været, dersom vi var gaaet ind paa at lade tyske Mark være lovlig Mønt her i Landet i Stedet for danske Kroner (kun en meget firkantet Kyniker kunde vel iøvrigt forestille sig, at Folket skulde acceptere dette godvilligt). Hvilket frygteligt økonomisk Kaos var ikke efterhaanden blevet Følgen. Og hvor haabløs var

ikke vor politiske Stilling blevet overfor de andre nordiske Lande og den øvrige Verden. Kan der være Tvivl om, at denne Politik fra den danske Udenrigsminister var ganske utilstedelig og uforsvarlig?

Efter August 1940 vides der, mig bekendt, ikke noget om, at Scavenius nogensinde paany skulde have forsøgt den med Erklæringen af 8. Juli indvarslede protyske Politik. Han har vel, som saa mange andre, i Løbet af Eftersommeren og Efteraaret 1940 indset, at Tysklands Sejr slet ikke var saa given en Ting.

Jeg vilde endda tro, at han muligvis har øvet nyttig Gerning, da der i August-September 1940 — just som Reaktion mod hans lige fejlslagne Politik — blev gjort de velmente, men særdeles slet gennemtænkte Forsøg paa at danne Regering uden om Rigsdagen, i nærmere Tilslutning til Kongen. Og endnu mere nyttig har han sikkert været, da der virkelig i Efteraaret 1940 blev ødet Penge paa Propaganda for en Fritz Clausen-Regering. Han førte vel i det hele fra Efteraaret 1940 en Politik, der gik ud paa at klare sig overfor Tyskerne ved Eftergivenhed, naturligvis den mindst mulige Eftergivenhed, selvom han sikkert satte det tilladelige Maal af Eftergivenhed langt højere, end de fleste Danske kunde anse for rigtigt, og herved undertiden afgjort skadede danske Interesser. Men hvad der her maatte kunne bebrejdes ham og andre Ministre, er af en helt anden Art, ligger i Betydning langt under, hvad der kan bebrejdes ham for hans Politik i Juli-August 1940.

Jeg kan ikke se andet, end at denne Politik, som han førte selvrædigt, til han blev standset, og som han med Rette bør bære Eneansvaret for, var saa landskadelig, at der paa dette Grundlag, og dette alene, maatte og burde kunne rettes en Rigsretsanklage mod Erik Scavenius. Saa længe dette ikke er alvorligt overvejet og afgjort af de kompetente Myndigheder, kan man synes, at al anden Udrensning hænger saa underligt i Luften.

Det er vel formastelig Tale af en almindelig upolitisk Dansker, der blot havde Berøring med en Flig af Begivenhederne, at fremsætte saadanne Betragtninger og formulere dem saa skarpt. Hans Kirk og Martin Nielsen har behandlet nogle af de her drøftede Spørgsmaal (sammen med meget andet) i »Processen mod Scavenius« — en talentfuld og morsom Bog, der vist blot ikke har faaet den tilsigtede Virkning, fordi den er saa tydelig partipolitisk bestemt, og fordi den blander flere Sager sammen.

For en Lægmand at se er Scavenius' Politik i Sommeren 1940 — heldigvis! — det helt enestaaende. L. L. Hammerich.

Fra en af de Sammenkomster, hvor Scavenius og hans danske og tyske Hjælpere drøftede dansk-tysk Forening. Scavenius sidder mellem Renthe Fink og Chr. H. Olesen.

Positiv

ATOM-POLITIK

David Lilienthal.

Truman-Regeringens famlende Atom-Politik er vel det, der mere end noget andet har rokket ved Verdens Tillid til Amerikas gode Vilje siden Krigens Ophør. Men for et Par Maaneder siden fremsattes i Amerika den første positive Plan om Afværgelse af Atombombens Fare for Menneskeheden og Atomenergiens konstruktive Udnyttelse. Det er en Plan, der peger langt fremad, bort fra tilbagelagte Tidsaldres forfejlede Ideer om Fredens Bevarelse og er derfor værd at ofre al mulig Opmærksomhed. Forslaget er blevet fremsat af en Komité, som det amerikanske Udenrigsministerium nedsatte under Ledelse af *David E. Lilienthal*, den Mand, der med saa stort Held gennemførte Roosevelt-Administrationens største Bygningsprojekt, Tennessee-Dalen, paa Trods af reaktionære Politikeres og indflydelsesrige Pengemænds Protester. Ved hans Side i Atom-Komiteens Styrelse stod Lederen af Atomforskningen ved Los Alamos-Institutet i Californien, Professor *J. R.*

ET AMERIKANSK FORSLAG

Af *IDA BACHMANN*

Oppenheimer, der ved flere Lejligheder har fremhævet det umulige at fremture i Hemmelighedskræmmeriet og det militære Monopol paa Atomforskningens Omraade. Komiteens Formand var Departementschef i Udenrigsministeriet, *Dean Acheson*, kendt for et større Frisind end man sædvanligvis finder paa det Sted.

Da *Lilienthal* havde faaet sin nye Opgave tildelt, ryddede han et Loft et Sted i Washington, og paa det beskedne Sted gik han sammen med en Flok udvalgte Hjerner i Kast med et af Tidens mest brændende Problemer. Den Rapport, der blev Resultatet af deres Overvejelser, betegnes af Komiteen selv ikke som nogen endelig Plan, men som et Punkt at begynde ud fra, et Grundlag at bygge videre paa. Det er den, der danner Grundlaget for Amerikas Forslag i UNO om Oprettelse af en international Atom-Myndighed og Tilintetgørelse af Amerikas Atombombe-Beholdning.

En Pæl gennem Illusionerne.

Allerede Tremagts-Overenskomsten af 15. November 1945 slog fast, at Alverdens Militærvæsen staa magtesløst over for Truslen om Atombombens Anvendelse. *Lilienthal* og hans Medarbejdere begyndte deres Arbejde med at ramme en Pæl igennem endnu et Par Illusioner. For det første paaviste de, at internationale Forbud og Overenskomster i endnu mindre Grad end tidligere kan bortrydde Mistænksomheden mellem Landene, nu da Talen er om en even-

Dr. J. R. Oppenheim.

tuelt Anvendelse af Atombomben, hvor Overraskelsesmomentet spiller en fatal Rolle: overtrædes Forbudet imod dens Anvendelse bare i eet Tilfælde, er det allerede for sent at bøde paa det. Derfor maa internationale Forbud og Løfter fra nu af anses for at være utilstrækkelige. For det andet paaviste *Lilienthal-Komiteen*, at det vil være ugrønligt for en international Politistyrke at gennemtrumfe et Forbud mod de enkelte Landes Fremstilling af Atombomber. Opgaven at kontrollere hvert enkelt Lands vidtforgrænnede Industri i Detaljer vilde blive alt for omfattende og uoverkommelig, om saa Politistyrken talte Millioner. Dertil kommer, at de Folk, der skulde udføre Kontrolvirksomheden, nødvendigvis skulde være bedre inde i Atomvidenskaben end de, der skulde kontrolleres. Og det siger sig selv, at Verdens førende Atomforskere aldrig vilde give deres Tid og Kræfter til noget saa ørkesløst som at være Politi.

(Fortælltes Side 7)

FRIT DANMARK

Udgivet af en Kreds af Danske

Ansvarshavende Redaktør: *Kate Fløren*

Forretningsfører:
Landsretssagfører
Niels Andersen

Sekretær:
Ingeniør
Jørgen Poulsen

Postadresse:
*Nørrevoldgade 11
København K.*

Telefon:
*Central 15745
Postgiro 4084*

Tryk: Det Hoffensbergske Etablissement, København

Professor Hammerich sætter Tingene paa Plads

Professor L. L. Hammerichs Artikel om Scavenius-Politikken i Danmark i Sommeren 1940 (anden og sidste Del heraf er at læse andetsteds i dette Nummer af Frit Danmark) er et Dokument af stor Værdi for Bedømmelsen af de Forhold, som der først nu skal tages Stilling til paa hele Danmarks Vegne. Inderligt kunde man ønske, at flere rettænkende Danske vilde følge Professor Hammerichs Eksempel og ud fra personlige Erfaringer gøre Rede for deres Oplevelser i Tilknytning til Besættelsestidens forskellige Former for Politiseringen.

Det er jo efterhaanden blevet saadan, at selv de, der uden nogen som helst Tvang gjorde sig til medansvarlige for Tilpasningspolitikens grimme Vildskud, og som ledet af en Opportunisme, der, dengang Handlingen udførtes, var dagklar og uomtvistelig, nu har stjaalet Idealismens Klædebon til at skjule deres Skam med.

Vi andre læser Avisreferaterne fra Knutzen-Sagen, der af gode Grunde lades ukommenterede i Bladene (naar undtages »Information« og »Land og Folk«) — og er man ikke yderst stærk i Hukommelsen og sikker paa sin egen datidige Vurderingsevne, saa kunde det meget vel hænde — og det gør det ogsaa helt ofte — at man forvirres og lader sort blive til hvidt, eller i det mindste lader det lysne over i det graalige: disse Menneskers *Motiver* har dog vist været gode nok.

Nej, de har ikke. En Mand som Hammerich, der ikke paa Grund af sine Sympatier, men paa Grund af sin udsatte Stilling som Professor i Tysk ved Københavns Universitet, paa et vist Tidspunkt blev trukket helt ind paa Livet af Begivenhederne, træder nu frem og

trækker med kraftige Strøg Farverne op, og for Øjnene af de forvirrede og usikre lyser de atter i Sort og Hvidt. Hammerich optraadte, da dansk-tysk Forening skulde stiftes, nøjagtig som en Mand, der beklæder en høj Post indenfor dansk Samfundsliv, maatte optræde for at være sin Stilling værdig — der var intet helteagtigt eller dramatisk deri, det var blot simpelthen, som det skulde være. Enkelte andre af dem, der blev adspurgte, om de vilde spille med i denne forargelige Komædie, sagde nej, men det store Flertal af implicerede Samfundsspidser sagde smigrede ja Tak og hoppede velvilligt rundt i de dem tildelte Roller omkring den urørlige Stjerne, Føreren, Generaldirektør Knutzen. Det mildeste man i denne Forbindelse kan sige om de Medagerende er, at de spillede Idioter.

Og nu spiller de uanfægtede videre i det befriede Danmark, dog med den Forskel, at de har sat deres Forstand i fuld Funktion og mobiliseret al deres Snedighed for at forvirre den offentlige Mening. Som bekendt er de mere end godt paa Vej til at faa Held med sig. Maatte Prof. Hammerichs sobre Artikler hjælpe til, at man holder Hovedet klart.

Professoren peger iøvrigt med en Række Kendsgerninger paa Nødvendigheden af, at der rejses Rigsretsanklage mod Scavenius. Det skulde synes indlysende, at dette maa ske — hvis det ikke var saadan, at Opfyldelsen af ganske simple Anstændighedskrav ikke er indlysende i Danmark i Dag. Der rokkes svagt ved det scavenianske Sol-system, enkelte Fiksstjerner er bragt til at blegne, men saalænge den store Klode, den dirigerende Kraft er uantastet, ja, saalænge kan man i Sandhed slutte sig til Professor Hammerichs Udtalelse om, at al anden Udrensning hænger saa underligt i Luften.

Menigmand og Politik

I Udenrigskroniken tager vor Medarbejder Erik Seidenfaden Stilling til Minister Federspiels Udtalelser om Danmarks Udenrigspolitik. Vi skal derfor ikke her vurdere deres Indhold, men beskæftige os med en anden Side af denne Sag, som nok kan stemme til Ubehag: den Maade hvorpaa Feder-

spiels Udtalelser og Ikke-Udtalelser (alt eftersom det nu er mest opportunt) anvendes imod ham. Mon de Herrer Politikere egentlig rigtig forstaar, hvordan en Debat af denne Art virker paa almindelige Avislæsere — som en Vask af snavset, politisk Undertøj.

Det er sandsynligt, nej, det er ganske sikkert, at saavel Bertel Dahlgaard som Christmas Møller vil stille sig ganske uforstaaende overfor dette Indtryk; de har jo begge i deres Tid været ude for mangt et Angreb af ligesaa grov Art, som dem, de selv forleden i Tinget rettede mod Ministeren for særlige Anliggender. Saavel den radikale som den konservative Folketingsmand fulgte blot det høje Tings Skik: at fare frem mod den politiske Modstander i det Sekund, han formentlig har givet sig en Blottelse. At De ved det, mine Damer og Herrer, dette er *Politik* og her gælder ingen Blødsødenhed. Nej, det gør der vel ikke, men var det ikke muligt, at Politik, Partipolitik og personlig Politik kunde drives under mere værdige Former. Er det nødvendigt at regalere hinanden paa den Maade, det sker? Og kan Vurderinger af Begivenhederne ikke forme sig lidt mere ligevægtigt? Almindelige Avislæsere og Tilhørere finder det helt absurd, at en Mand, som i dette Tilfælde, man hidtil af gode Grunde har haft fuld Tillid til, med eet Slag skal gøres til en forbryderisk Umulius! Der er et helt forkludret Forhold mellem Aarsag og Virkning, Forholdenes naturlige Dimensioner er med Vold og Magt vredet af Led, og det jævne, forstandige Menneske siger til sig selv, at her er noget, han ikke fatter, her maa ligge noget bag, som unddrages hans Viden. Han bliver forstemt, og det trækker nervøst i hans Tillid til Folkets kaarne Mænd.

Denne Taktik med at blæse Bagateller op, saa de antager svulne Former og giftige Kulører, er ikke betryggende — navnlig er den det ikke paa Baggrund af de overmaade store og vigtige Problemer, der som truende Tegn staar rejst over disse Dages politiske Liv.

POSITIV ATOM-POLITIK (fortsat fra Side 5)

Uranium og Thorium maa være Fælleseje.

Man maa altsaa gaa nye Veje for at sikre Verden imod Atombombens Fare og for at Videnskabens hidtil mest epokegørende Resultat, Atomkraftens Udvinding, kan komme Menneskeheden til gode.

Den Slutning, Lilienthal-Komiteen kom til, er saa enkel i sin Logik og ligger saa snublende nær, at den leder Tanken hen paa Columbus' berømte Æg: *De Grundstoffer, der betinger Atomsprængningen, maa være internationalt Fælleseje.* De maa ejes, udvindes og forarbejdes paa international Basis, og enhver anden — national eller privat — Udvinding eller Forarbejdning vil i sig selv være ulovlig, hvad enten Formaalet er fredeligt eller ikke. Kun naar de Grundstoffer, hvoraf Atombomben fremstilles, beherskes internationalt paa de Steder, hvor de forekommer i Naturen, har man grebet Ondet ved Roden. Kun derved kan Atombombe-Kapløbet afværges, og Verden kan undgaa det pyramidalske Kontrolsystem, som dog ikke under nogen Omstændigheder vilde være tilstrækkeligt. Endnu drejer det sig kun om to Grundstoffer, Uranium og Thorium, og deres Forekomster er velkendt. Men skulde der i Fremtiden vise sig nye Stoffer, der egner sig til Atomsprængning, maa de gaa ind under samme Lov.

Lilienthal-Komiteen oplyste i sin Rapport — hvad ikke tidligere har været offentlig kendt — at det er muligt at »denaturere« Uranium og Thorium, hvorved de blir uanvendelige til Fremstilling

af Atombomber, men bibeholder deres Egenskaber til fredelige Formaal — som Kraftkilde og til fysiske, teknologiske og lægevidenskabelige Forsøg i Atomforskningens videre Udvikling. Denatureringsprocessen maa lægges ind under den internationale Myndighed, der ogsaa maa forestaa Fordelingen af de denaturerede Stoffer til de enkelte Lande i saadanne Kvanta, at deres Behov dækkes.

Paa den Maade, og kun paa den Maade, hævdes det i Rapporten, vil det være muligt at faa Atomenergien anvendt i Livets Tjeneste i Stedet for i Dødens, og kun derved vil det være muligt at give Forskerne de frie Tøjler, uden hvilke Videnskaben ikke kan og ikke vil trives.

Man maa forudse en dyb Skepsis.

Myten om Hemmeligholdelse maa kasseres, og Kundskaben om Udvindelse af Atomkraften maa spredes blandt Verdens Nationer. »Naar Planen er realiseret,« hedder det i Rapporten, »vil der ikke længere findes Hemmeligheder om Atomenergien. Det er vores Overbevisning, at dette er den solideste Basis for Sikkerhed; for i det lange Løb kan der ikke findes nogen international Kontrol og intet internationalt Samarbejde, med mindre det hviler paa Kundskabernes internationale Fællesskab.«

Det er i Korthed Kernen i Lilienthal-Rapporten. Hvis Menneskeheden skal reddes ud af sin Angst for en Atomkrig, som vil slaa Jorden i Stykker, synes der ikke i Øjeblikket at findes noget Alternativ til Idéen om Fælleseje, ligesom der heller ikke findes noget Alternativ til Columbus-Ægget ud over at slaa det i Stykker. Men kan Ideen om internationalt Fælleseje for Atomsprængningsstofferne gennemføres paa Trods af de Kræfter, der ejer Oliekilder og Kullejer, og som ogsaa ønsker at indkrese de nye Kraftkilder med det private Initiativ Skranker? Det vil afhænge af, hvordan der handles nu, naar Spørgsmaalet kommer for i UNO, og om Folkene — alle vi som Sagen vedkommer — er vaagne nok til at kræve det gennemført. Man maa forudse den Skepsis, der vil rejse sig imod Ideer, der anses for at være revolutionære i en Verden, hvor Splittelse endnu er Alfa og Omega, skønt det er i en Tidsalder, hvor Splittelse betyder Død.

Lilienthal-Komiteen polemiserer ikke imod denne Skepsis, men slutter sin Rapport med følgende Ord: »Vores Forslag vil maaske synes for idealistiske. Men det forekommer os at være paa Tide, vi fører nogle af de Idealer, vi prædiker, ud i Livet. Vores Forslag vil maaske synes for radikale, for fremadstræbende, for langt ud over de menneskelige Erfaringer. Alle disse Betegnelser passer netop paa Atombomben.«

Ida Bachmann.

Ugens SPITFIRE

Ebbe Muncks ulovlige Pistol

*Der er ikke noget saa vagtsomt
som vort Kriminalpoliti.
Og ve den fæle Forbryder,
d'Hrr. faar Fingre i.
Som nu Ebbe Munck, der gemte
blandt Bøgerne i sin Reol
i Strid med gældende Love
en meget farlig Pistol.*

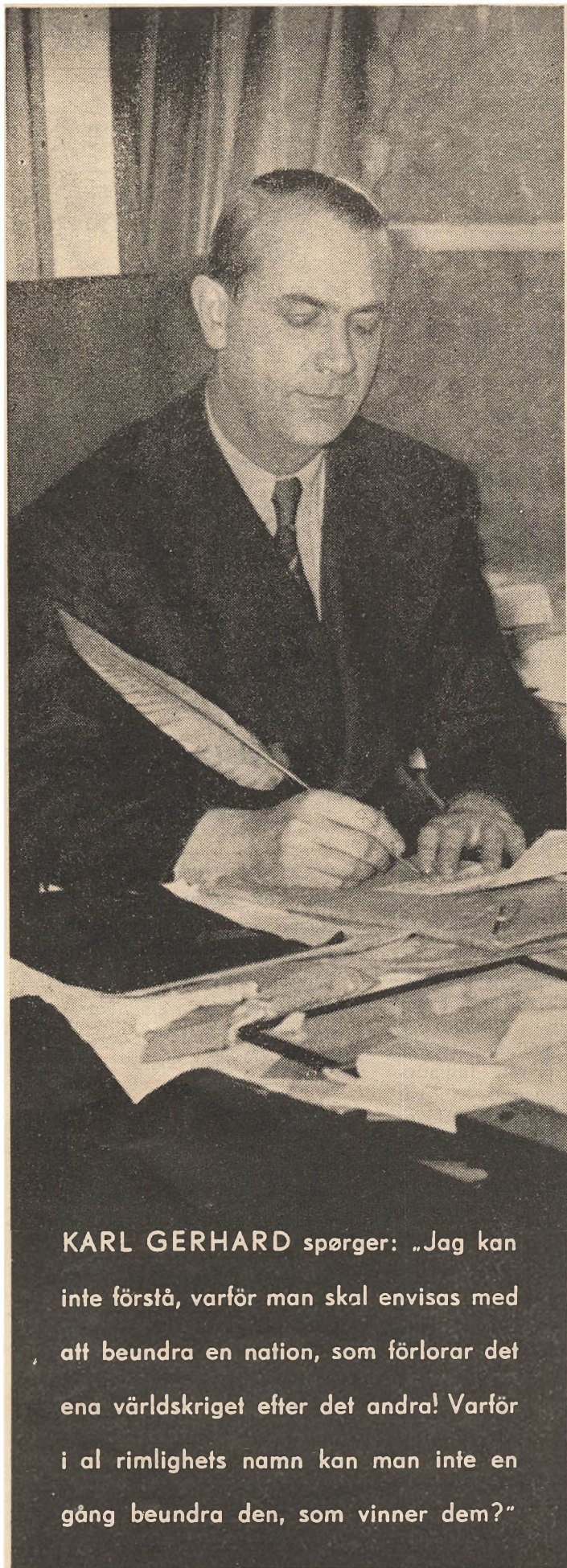
*Mon Redaktøren nu ogsaa
er rigtig klar over, at
den rummer en frygtelig Fare,
selv om den ikke er ladt?
Mon han har tænkt paa de Straffe,
der over hans Hoved hang?
Nu slipper han muligvis billigt,
fordi det er første Gang.*

*Den Dag, Politiet erfarer,
at det er den samme Person,
der har indført ti Tusind Pistoler
og Masser af Ammunition,
Karabiner og Haandgranater
fra Sverrig til Danmark, saa staar
Ebbe Munck jo ganske utvivlsomt
til allermindst 16 Aar.*

Spitfire.

Har De husket

at forny Deres
Abonnement?
Hvis ikke
gør det NU!
Gaa med det
samme til
Postkontoret -
opsæt det ikke.

KARL GERHARD spørger: „Jag kan inte förstå, varför man skal envisas med att beundra en nation, som förlorar det ena världskriget efter det andra! Varför i al rimlighets namn kan man inte en gång beundra den, som vinner dem?“

KATE FLERON:

Da Professor Sege

Det var i Stockholm i Begyndelsen af Maj 46 — nøjagtigt betegnet: det var den 4. Maj. Jeg var om Aftenen inviteret til Wally-Gerhard Revyen paa Oscarsteatern, men var ikke sikker paa, at det var paa den Maade, jeg ønskede at tilbringe netop denne Aften.

En Landsmand beroligede mig: »Gaa du trygt, sagde han, du vil ikke faa nogen Fornemmelse af, at du vanhelliger Aftenen — tværtimod.«

Ja, *tværtimod*. Aftenen blev en befriende Oplevelse. Her var det stejle, bidske Sverige. Frihedskæmpernes Sverige, som man kom til at længes efter at møde, naar man nogle Dage havde færdedes mellem venlige tilfredse Svenskere, der vidste saa meget — og forstod saa lidt af det tidligere besatte Europas Smerter og Problemer . . .

»Ett Lysande Elände« hed Revyen paa Oscarsteatern — en Satire over det stockholmske Bourgeoisie og den svenske »Neutralitets«-politik. Der var for meget af Wally og hans Piger, det bliver der saa let, men Trøsten var nær, i — og ved — Karl Gerhard.

Det var sidste Aften, Revyen spilledes, og Teatret var fyldt, det havde det iøvrigt været hver eneste Aften.

Oscarsteaterns Publikum er af en særlig Art, siges det, snobbet, eksklusivt. Det saa *ikke* ud til at more sig, Smil og Klap var det sparsomt med. Men det er maaske ogsaa for meget forlangt, at man skal more sig, naar man revses, naar man aandelig hudflettes, saa Piskeslagene synger under Lysekronerne. Man *morer* sig ikke, men man møder dog alligevel op Aften paa Aften og stirrer og lytter.

I var bange, opportunistiske og forløjede.

Gerhard er ikke populær i Stockholm af mange Grunde — en af dem er den, at han er forgudet i Göteborg.

I hans Revy fandtes en Tablå, som det hedder paa Svensk »Käringen mot älven«, blev den kaldt. Den Tablå var ikke en »Sketch«, ikke en »Akt« — den kan kun betegnes som en verdslig Prædiken. Det var Aviskonen fra Göteborg Handels- og Sjöfarts-Tidning, der *sagde* sin Nekrolog over Torgny Segerstedt — og hvæsedes Borgerskabet, det *neutrale* Borgerskab, sin foragtsfulde Mening lige ind i Ansigtet.

I denne Monolog, som Gerhard selv har skrevet, siger han

igen de Sandheder om det officielle Sverige, som han aldrig er blevet træt af at gentage: I var bange og opportunistiske og forløjede — og nu soler I jer i Glansen af en Storhed, som I har gjort alt for at kvæle. Erkend jeres Brøde! Skam jer! Bliv bedre!

Det vilde have været saa nemt, hvis man om Karl Gerhard kunde have sagt: »Han fik tildelt den danske Friheds-medalje« — og dermed havde hans Indstilling og Indsats

til Revy, og da var han blevet saa gal i Hovedet, at han lovede sig selv aldrig at komme igen. Første Gang, han kom til os, var det af Venlighed, *men det var, fordi han morede sig, han kom de følgende elleve Gange.*

Ikke havde han drømt om, at der i en Revy kunde siges noget, der var andet end Pjat, noget der havde Maal og Hensigt. Han var storførtjust. Aah, jeg kan se ham for mig endnu med det dejlige Hoved slaaet tilbage i en stor Latter.

tedt saa Karl Gerhards Revy

12 Gange

været givet, men saa grotesk, som det har formet sig med den Uddeling, er man nødt til at tilføje, at *han* virkelig kæmpede mod »Neutraliteten« for Friheden, mod det officielle Sverige, for det illegale Danmark under hele Besættelsen. Og at han længe før den Tid med Brask og Bram placerede sig paa antinazistisk Side, er en Kendsgerning. Herom bærer bl. a. hans Venskab med Prof. Segerstedt Vidnesbyrd.

Mødet med Segerstedt.

— Det var i 33, jeg første Gang traf Segerstedt.

Vi havde tit lavet Sjov med ham i Revyerne. Bl. a. udsendte hans Bladhus en lille Avis, GÖTEBORGS-TIDNINGEN (G. T.), der gav mange Penge og hjalp til at klare Handelstidningens Udgifter — vi havde en Vise derom »Min lille Filial« hed den. Vi gjorde ogsaa Nar af ham som en nietzsche-agtig sky Person, som den store fjerne Pessimist.

Saa en Dag under et Ophold i Göteborg blev jeg bedt, om jeg vilde komme op til Chefredaktøren paa Handelstidningen. »Gud, tænkte jeg; hvad har du gjort!« Jeg var ængstelig som en Skolpojke. Men da jeg kom ind til den mægtige Mand, var det ham, der var genert og usikker som en Gymnasiast. Det viste sig, at en fælles Bekendt af os havde opmuntret ham til at spørge mig, om jeg ikke med min Revy vilde optræde til Fordel for en Sag, som hans Blad havde gjort til sin. Det var saa flovt for en Avis at spørge om noget saadant(!), mente Segerstedt (ja, han var naiv engang imellem), men da han nu havde hørt o. s. v.

Jeg sagde naturligvis, at det vilde vi meget gerne.

Jeg tror, at det var af en Slags Høflighed overfor os, at han kort Tid efter gik i Teatret for at se vores Revy — det var en Menneskealder siden, han sidst havde været

Som en Dreng lo han — vel ogsaa fordi han var saa ganske uvant med den Form for Morskab.

Det var samme Aar, han skrev en Kritik af vores nye Revy. Handelstidningens højt estimerede Kritiker Birger Bäckström havde skrevet en Anmeldelse af os efter Premièren, men Segerstedt fandt ikke, den var nær god nok — og skrev prompte en ny i sin I-Dag-Artikel. Han var saa generøs, som kun en aldeles usagkyndig Revyanmelder kan være det. Mine Kammerater og jeg var naturligvis henrykte. Da Segerstedt Dagen efter mødte Bäckström, følte han sig som Daniel i Løvekulen. Men var det ikke i det hele taget

den Rolle, han oftest spillede i svensk Presse! Denne Presse ejer mange Løver, men de fleste af dem trækker Klørne ind og vifter med Halen, hvis de ikke simpelthen foretrækker at stikke den mellem Benene

Breve, der er gemt, men ikke glemt.

Mit Venskab med Segerstedt varede til hans Død; vort Forhold var til stor Glæde og Berigelse for mig. Naar jeg udtalte min Beundring for det, han skrev, rystede han paa Hovedet: »Hvad jeg skriver, betyder ingenting, men hvad du siger, det hører Folk, og det naar ud til dem, der har Brug for at høre det.«

Jeg gentager ikke dette, fordi jeg er enig med ham — jeg nævner det

Gerhard skriver selv sine Viser — her er et Vers af en af dem »Nu är det bara honom vi väntar på« (sån han bl. a. sang for de svenske Soldater).

*På herr Mussolini var käftan så stor
som på en tenor,
ty en diktator*

*han måste med rytanda ta sin publik
och med knytnävans dynamik*

*När han som pannkaka föll utan kraft,
så hela vårt klot. Fabelhaft!*

Refräng:

Nu är det bara honom vi väntar på.

Och sen kommer tjocka Göring och Gestapo.

Best, han har dubbel tvåvakt kring sin lå Salle

och mål Lex Hälles

skriks »FIVE Laval»

Quisling till Möllergatan får själv snart gå —

nu är det bara honom vi väntar på.

När Spanien åter dansar till Jrl kastanjett —

då är den lilla skaran komplett

blot som et Eksempel paa den Beskedenhed, der var saa karakteristisk for Segerstedt.

Under Krigen var jeg med til at starte Aktionen til Gunst for Segerstedt, da »de tre Skræddere«, som de blev kaldt, prøvede at styrte ham. Fra den Periode ligger jeg inde med adskillige Breve fra fremtrædende Personligheder, om hvis Støtte jeg anmodede, men som undslog sig. Flere af dem har glemt det nu, men jeg har ikke glemt det. —

Nazisterne mente, Gerhard for-dærvede de svenske Soldatersjæle.

Karl Gerhard udsendte i 45 en Bog: »I Skuggan av en Stövel« (Titlen er hentet fra en af hans Viser), hvor han i en Række frimodige Kapitler redegør for sine Oplevelser under Krigen med fremtrædende offentlige Personligheder. F. Eks. fortæller han, hvorledes det blev ham forbudt at optræde for den svenske Armé under Krigen. Han havde ved en bestemt Lejlighed sunget Sange for Soldaterne, som den nazistiske Avis »Dagsposten« ikke billigede.

Det havde til Følge, at Grev Folke Bernadotte kaldte Gerhard til sig og meddelte, at han beklageligvis saa sig nødsaget til »at foretage en Undersøgelse«. Imidlertid lod Bernadotte sig berolige og blev omsider enig med Gerhard om, at det var klogest at lade »Sagen« fortabe sig i Glemslens Taa-ger. Men deri var General Thörnell — i dette Tilfælde baade Grevens og Gerhards Overordnede — ikke enig. Generalen udtalte sig gladelig til Dagsposten og udstedte prompte Ordre, der forhindrede Karl Gerhard i at fortsætte sin »politiske Propaganda« til Skade for svenske Soldatersjæle.

Udførligt beretter Gerhard i sin Bog om Censurens *ulovlige* Indgriben overfor Visen om den trojanske Hest . . . o.s.v., o.s.v. Bogen forekommer stoppende fuld af Injurier, men da Forfatteren ikke har været Genstand for et eneste Sagsanlæg, tør man formode, at hans stærke Paastande fuldt og helt staar til Troende.

Per Albin Hansson lige saa farlig som Franco.

Vi spørger Gerhard, hvad han mener om Udrensningen i Sverige, som den er forløbet indtil i Dag?

— Alt for mange har været med i det Spil, til at der kan renses ud. Saa at sige hele det officielle Sverige med Regeringen i Spidsen spekulerede i Tysklands Sejr — ingen tvivler paa *det* undtagen de selv. Med Per Albin Hansson som Statsminister og Allan Vougt som Forsvarsminister, er der ikke stort at stille op rent udrensningsmæssigt, omend man i al Beskedenhed dog maaske kunde have forlangt, at der ikke i Dag i en af Sveriges største Provinsbyer sidder en fuldblods Nazist som Borgmester! Det forekommer mig at være lige stærkt nok.

Efter min Mening udgør Per Albin Hansson en lige saa stor Fare for Demokratiet som Franco. Hansson spiller en meget farlig Rolle, saa sikkert som han har dannet et *Statsparti*, der raader saa at sige enevældigt.

Læg Mærke til, hvor tit Sveriges Statsminister siger: »Jeg tager Ansvar for dette eller hint.« Jeg spørger: hvad smager det af? hvad minder det om?

Og hvad er der blevet af Socialdemokratiets idealistiske Maalsætning? Den er kvalt i Diktatormanéer.

Vi savner Segerstedt.

— Hvad synes De om den svenske Presse i Dag?

— At den savner Torgny Segerstedt. Men Himlen være lovet for Prof. Tingstens Artikel om Kong Gustafs Udøvelse af den personlige Kongemagt! Det er det bedste, der er skrevet, siden Segerstedts Død.

— Hvad mener De om Forholdene i Danmark?

— Danskerne forekommer mig at være lidt trætte efter den Tid, de har været igennem. Men een Ting faar jeg Lov at sige, som forbavser mig: Nordentoft-Sagen. Det overrasker mig, at man trækker den ned paa saa lavt et Niveau, som sket er. Jeg tror ikke noget lignende kunde ske i Sverige — dér er Respekten for den ugifte Moder langt mere rodfæstet. K. Fl.

Er De Abonnent? Undgaa Standsning i FRIT DANMARK — husk at betale Abonnementet.

Er De Løssalgskøber? Vær sikker paa at faa Bladet hver Uge — tegn Abonnement fra Kvartalets Begyndelse. Pris pr. Kvartal Kr. 4.00.

EN REVOLUTION I U.S.A. (fortsat fra Side 2)

De var muntre og sjove, og jeg har ikke noget Sted set et Tilløb til en Raahed.

— De foldede sig vel ikke ud i fremmed Selskab?

— Jamen kære, jeg har sørget for altid at have Aftenerne fri og har gaaet rundt, ganske ubemærket, de Steder, der svarer til vores Studenterforening — der sad jeg med en Øl og en Avis. Jeg kom paa de Barer, hvor Studenterne kom, og jeg har intet set, som mishagede mig.

Det er noget meget vigtigt: For mig er det et Vidnesbyrd om, *at det er muligt for et Lands Ungdom at gennemleve hele den Række af uhyggelige Oplevelser, som en moderne Krig uvægerlig lærer med sig og trods det bevare sin aandelige Sundhed.*

Videnskabsmændenes personlige Kaar er saare beskedne.

— Hvor ved De fra, at de havde været ved Fronten?

— Jamen jeg *talte* da med dem. Det var Folk, der havde været med ved Landstigningen paa Okinawa, paa Bombetogt over Tyskland, ved Invasionen i Normandiet. De var heller ikke blevet hovne — virkelig I-Klasses Folk.

— Har Isolationismen gode Kaar?

— Nej, ikke i akademiske Kredse i hvert Fald — de er stærkt indstillede paa den størst mulige Kontakt med andre Nationer.

— Hvordan er Videnskabens Kaar?

— Det er saaledes, at man i stort Omfang praktiserer den helt frie Forskning, man er fuldt opmærksom paa Faren ved, at det saakaldte praktiske Liv skal bestemme Forskningens Veje.

— Det er saaledes lutter rosenrøde Indtryk, Professoren bringer med hjem? — spørger vi, skeptiske til det sidste.

— Amerikansk Videnskabs Kaar er uhyre forskellige; i visse Henseender og visse Steder er der rige Midler til Raadighed, andre Steder og i andre Henseender er Forholdene beskedne. Videnskabsmændenes *personlige* Kaar er saare beskedne, og man savner undertiden den sociale Placering, som navnlig *nordvesteuropæiske* Videnskabsmænd kan glæde sig over — slutter Niels Nielsen med en saa nøjagtig Positionsbestemmelse, som man maa vente sig af en Professor i Geografi. C. C.

ORDE Fortælling af Martin A. Hansen UMLEN

(FORTSAT)

»Man kan da ikke svare paa alting, Jakob.«

Der holdt Vogne paa Marken. Folk stod i Grupper nær ved Hegnet, højtidsklædte. De saa alle paa de to Børn, som Haand i Haand kom ned mod dem.

Nogle Kvinder begyndte tøvende at gaa dem i Møde, men de fleste standsede igen, enkelte gik tilbage. Kun en stor, prægtig klædt Kvinde gik frem mod Marie og Jakob. Hun bar Sølvsmykker og hendes Korsklæde var meget smukkere end Torperkonens.

»Guds Fred,« sagde hun, »vi venter paa jer.«

Kvinden tog sig til sin røde Mund, vendte sig brat og gik foran Børnene hen mod Stedet, hvor Folk stod tættest. Folk gjorde Plads, hvor de kom frem. Her var unge og ældre, mange gamle Kvinder, der havde Skamler med at sidde paa. De sad og ventede som graa Fugle. Her og der saa man Kvindfolk tørre Øjnene. To greb hinandens Hænder, slap straks igen, saa løb de begge med susende Skørter væk fra de andre, ud over Marken, bort. Men Mændene var enten meget røde eller meget lyse i Ansigterne. Nogle af dem tog sig nu og da en Slurk af Dunken.

Inderst i Klyngen var mange Spader stukket i Jorden, og Kvinden førte dem forbi Dynger af Halm og Jord hen til et aflangt, dyb Hul, der var gravet tæt ved Hegnet, og som havde Trin ned i den ene Ende. Det lignede en Tørregrav til Hør. Her standsede de. Kvinden tog dem let i Armene og saa sig søgende tilbage. Mændene ligefrem veg for hendes Blik, i enkelte gav det et Ryk, som vilde de fare til. Kvinden rystede paa Hovedet.

»Roligt,« mumlede hun, »godvilligt.«

»Børn,« sagde hun saa og sank noget, hun bøjede sig over dem, hun duftede af Lavendel og Rose, og Marie hørte tæt ved sit Øre, hvor Sølvet paa Kvindens Bryst klang fint, aa saa dejligt, »nu skal jeg fortæller jer noget ... et Eventyr ... hør bare ...«

Marie løftede Hovedet, saa over Graven paa dem, som stod der, og vendte langsomt Blikket mod Kvinden, der havde to røde, blussende Roser paa Kinderne, skønt hun ellers var hvid i Huden. Det krøb mærkeligt om hendes Mund. Men hendes Øjne veg ikke for Maries, de var store og straalende.

»I maa ikke gøre Jakob noget,« sagde Marie, hørligt i Stilheden.

»Ja, hvorfor skal Drengen?« hørte man en mumle.

»Det ved I jo, de hører sammen.«

Kvinden havde sluppet Børnene. »Hvor er Degnen?« spurgte hun skarpt.

Der blev en Del Mumlen, og Degnen kom leddeløs gaaende. Han havde drukket.

»Kan du ikke fortælle Eventyret?« sagde hun.

»Hvorfor skal nu jeg?« snærrede han, »hvorfor hænger I jer paa mig?.. Det var mig, der maatte gaa til den forbandede...«

»Ti stille!«

»Naa, maa man nu ikke ... haha! Jeg ved bare, det skal være en Jomfru, som godvilligt ... naa, jaja! Men hvor er Pastoren? Hvorfor er han stukket af, hvorfor er han for fin til at være med her?«

»Kan du da synge eller læse en Bøn?«

Degnen begyndte igen at sludre, og Kvinden sagde: »Tag ham væk!«

Hun bøjede sig over Børnene: »Er I ikke sultne, I smaa Stakler? Nu skal I se!« Og hun aabnede et Skrin, der var malet grønt med røde Roser imellem. Der laa Mad, dejlig, sort Brød med Smør, der var Hvedebrød, Ost, Flæsk ...

»Se bare, det skal I have!«

Da græd Jakob.

Kvinden rejste sig med Skrinet, gik ad Trinene ned i Graven, og her nede paa Jorden bredte hun en hvid Dug ud, lagde Maden paa den og satte sig der.

»Kom saa,« kaldte hun sagte uden at se paa dem.

»Jakob, du maa ikke!« sagde Marie, som ikke mere løftede Hovedet og saa sig om. »Du maa ikke.« Men Jakob græd og trak i hendes Haand, og saa gav hun efter. Hun fulgte ham ned ad Trinene og støttede den taareblændede Broder undervejs.

»Sæt jer ned og spis, Børn,« sagde Kvinden. De knælede ned ved Duden, og Marie saa op paa den store, smukke Kone, hvis Øjne lyste stærkere og stærkere. Marie havde aldrig set noget saa skønt og mærkeligt. Men Jakob tog et Stykke Mad, det mindste, ikke af Taktfuldhed, men af Vane. Han bed og bed i det, der laa Flæsk paa, og det kneb for ham at bide det igennem, for han var ved at skifte Tænder og havde næsten ingen foran.

»Det er rigtigt Brød,« mumlede han utydeligt med Munden fuld.

Marie sad pænt med sit Stykke i Haanden, men hun rørte det ikke.

»Du er jo en god lille Pige,« sagde Konen, »du har passet Torperens smaa Børn. Kan du lide dem?«

Og Marie nikkede svagt.

»Hvad vilde du sige, hvis de smaa Børn døde?«

Marie saa sky op og dukkede sig, som om hun fik et Slag.

»I kan hjælpe dem, saa de ikke faar Soten og dør,« sagde Kvinden med de straalende Øjne, »I kan hjælpe alle Børn, ogsaa mine smaa Børn, I kan hjælpe alle Mennesker, saa de ikke bliver syge og dør, I skal gaa frem for Gud Herren og bede for os alle, I to fattige, smaa Børn ...«

»Hold nu op med det, Anna,« lød en stærk Stemme deroppe. Det var Fogeden, hendes Mand. Kvinden blev hvid og saa vredt op paa dem omkring Graven.

»Kujoner,« sagde hun, »aa, I Kujoner!« Hun rejste sig besværligt og sagde: »Jeg har glemt noget. I skal da ogsaa have Øl til.«

»Aa,« sagde Marie, »vil du ikke tage det med til Madmoder.«

Hun havde løst Korsklædet og rakte det op mod Kvinden. Hun rystede tungt paa Hovedet, bandt atter Klædet paa Marie og kyssede hendes Haar. Saa gik hun tøvende op af Graven. Nu rakte Jakob efter et nyt og større Stykke Brød, og Marie førte tøvende sit til Munden.

»Nu maa I,« sagde Kvinden, hun gik rank bort fra Graven.

»I er gale,« skreg en. Men en Mur af Mænd skød op om Graven, Spader og Skovle huggede i Jorden, en Bølge af dødsord Jord væltede ned.

»Først Halmen, først Halmen,« skreg man. De tøvede lidt. Man saa Jakob grave grædende i den løse Jord dernede.

»Aa, pas paa min Mellemmad.«

Der var Jord i Maries Haar. Hun saa ikke op, men tog om Broderen.

»Aa, min Mellemmad,« klynkede han. De styrtede Halm i. Saa Jord. Mænd og Kvinder, selv gamle Koner, kastede Jord ned, med Hænder, Fødder. Alle maatte være med.

»Jeg kan ikke, jeg kan ikke, I er gale!« raabte en.

»Hvem var hun? Kom her med hende! Alle skal være med!«

»For vore Børn, for os selv.«

»Men vi gaar fortabt, vi gaar fortabt.«

»Nej, vore Børn skal leve, vort Sogn skal leve!«

»Bedre at de dør, end at alle dør.«

»Nogle maa dø, for at ...«

»Men I berettede dem ikke! I læste ingen Bøn! Hvor er Degnen?«

»Hvor er Degnen? Han maa læse!«

Degnen var døddrukken. —

Solen ser mildt over Mark og Lund. Folk begynder at spredes. Nogle kører hjemad i skarpt Trav, nogle løber. Men mange er ligesom lammede og kan ikke komme af Sted. Flere yngre Mænd gaar og sætter Risgårde om Graven, som Fogeden har ladet grave nær Hegnet. En gammel, velklædt Kvinde gaar foroverbøjet og plukker Blomster, Tusindfryd, Mælkebøtter, som hun mumlende kaster ind paa Graven.

Fogeden kommer forbi en Klynge Kvinder. »Har nogen af jer set Anna?« siger han. Det har de ikke. »Hvor er Anna Fogeds?« spørges der, mens Fogeden tager mod en Dram hos Mændene. »Jo,« siger en, »nu husker jeg ... da vi kastede Jord ... Anna Fogeds gik ned mod Søen.«

»Søen? Hvad siger han?« raaber Fogeden. Den stærke Mand løber, og ingen tør følge ham straks. »Anna! Anna! Anna!« Mandens Raab ruller i Banker og Lunde. »Anna! Anna!« Her er den aabne Søbred, og her har Fogeden set sin Hustru bade engang, nøgen og skøn. Hun stod der i Juninatten, dryppende af Vand fra det lange Haar, og hun smilte: »Gaar det galt engang, kan du finde mig her.«

»Anna! Anna!« Der brøler en saaret Hjort ved den stille Sø. Men hun er ikke gaaet ud her fra den aabne Bred. Her er ingen Spor. Mellem Ellebuskene finder han Stedet, og han kryber ud paa en hængende Stamme. Der ser han hende nede. Hendes hvide Korsklæde og hendes Sølv skinner op gennem Vandet. »Anna, Anna.«

Stille paa Mark og i Sø. Og Solen smiler, smiler til alting.

SLUT!

Breve til FD

Forsvarsspørgsmaal kontra Partipolitik.

I ANLEDNING af Karl V. Jensens Anmeldelse af Vilh. la Cours: »Paa Vej mod Katastrofen« finder jeg Anledning til at fremsætte et Par Bemærkninger angaaende Arbejderpartiernes Indstilling til Forsvarsspørgsmaalet. Karl V. Jensen skriver bl. a., at »den Karrighed, der ofte paa sociale Omraader vist fra konservativ og Venstres Side ikke bidrog til at styrke den Opfattelse hos Arbejderne, at Danmark var et godt Hjem, der var værd at forsvare.« Endvidere skriver han, at »havde man fra forsvarsvenlig Side været positiv i sin Indstilling overfor de Røster i Arbejderbevægelsen, der krævede en Demokratisering og Fjernelse af Prøjseraanden, saa vilde det kunne have bidraget til at fjerne Opfattelsen af Hæren som »Overklassens Hær«, hvis væsentligste Opgave maaske vilde være af indenrigspolitisk Art ...«

Almindelig kendt er det, at det sidste halve Aarhundrede har været kendetegnet af store sociale Fremskridt, og at den jævne Befolkning i Tiden op til denne sidste Verdenskrig havde en Levefod, der daarlige kan sammenlignes med, hvad tidligere Tidens Hr. Middelmand maatte leve af. Dog er det ikke mig bekendt, at Forsvarsviljen var ringere dengang, skønt Tonen i Hæren vistnok ingenlunde var »mere demokratisk«. Endelig tvivler jeg en Smule paa, at Officererne kender og gør Forskel paa de enkelte Soldater i Henhold til deres sociale Position i det civile Liv. Derimod har Arbejderpolitikens Filosof, Karl Marx, formuleret en Tese om, at hvis Arbejderne overtog Regeringsmagten i de respektive Lande, vilde det fremme den internationale Forstaaelse, (»Arbejdere, forén jer«!), gøre Krig umulig og fritage Folkene for de tunge Rustningsbyrder.

Nu kan det naturligtvis diskuteres, hvor megen Indflydelse denne Teori har haft paa Arbejderpolitikens Praksis, men en Kendsgerning er det i hvert Fald, at Arbejderpolitikken i Tyverne og Begyndelsen af Trediverne levede højt paa den Nedrustningspsykose, der besjælede de fleste Folk i Europa og andre Steder. Det er, som sagt, vanskeligt at fastslaa, hvor megen Indflydelse disse Teorier har haft paa den officielle Politik — lad mig lige i Parantes nævne, at Forholdet mellem England og Rusland ikke har bedret sig kendeligt, siden England har faaet en Arbejderregering — dog fo-

rekommer vor Situation i 1940 mig at være et friskt Eksempel paa, hvor skæbnsvangert farligt politiske Doktriner eller — taktiske indrepolitiske Manøvrer — kan være for et Folk, et alvorligt Svaghedstegn ved Demokratiet. Det er altid vanskeligt, det kræver Mod, at erkende begaaede Fejl, at forandre en Indstilling, saa den fordømmer Fortiden, og det gælder ikke mindst i Politiken.

K. F. Pedersen,
Landbrugsmedhjælper.

Værnemagere.

ENDNU er der kommet faa Værnemagere for Retten, og det er forstaaeligt for de store Værnemageres Vedkommende, hvor der skal indgaaende Undersøgelser og omfattende Revision til, inden Sagerne er »modne«.

For en Dels Vedkommende er der givet Meddelelse om, at deres Bankkonti er spærret.

Men hvordan kan det da gaa til, at en Del af dem, der i Befolkningens Øjne staa som Størværnemagere, stadig lever Livet paa Solsiden ligesom i deres »gode Tid«, da de havde de store Indkomster ved Arbejdet for Tyskerne?

Hvordan gaar det til, at Tildeling af Varer stadig sker i Forhold til den Varemængde, der tildeltes under Besættelsen? Dette medfører, at Forretninger, der levede højt paa Tyskerne, stadig faar Varer i samme Omfang som da, medens Handlende, der viste en kold Skulder overfor Fjenden, endnu — 1 Aar efter Kapitulationen — straffes med kun at kunne faa de samme beskedne Varemængder, hvormed de den Gang nødtørftigt opretholdt Livet, fordi de vilde opføre sig som Danske og ikke være med i Heksdansen om den fjendtlige Guldkalv?

De store Entreprenører, der ved Kapitulationen stod med Mængder af Materiel i fuldgod Stand, fordi de havde arbejdet for Fjenden, er den Dag i Dag de foretrukne i Konkurrencen med de Entreprenører, Vognmænd m. fl., der under Besættelsen sled deres sidste Gummi op, fordi de følte sig først og fremmest som Danske.

Den første Kategori faar yderligere Tildeling af Gummi m. v. i Forhold til, hvad han fik tidligere — den anden maa nedlægge Arbejdet og opgive sin Forretning; han kan nemlig ikke faa nogen Tildeling nu, da han intet har faaet under Besættelsen!

Hvorfor gaar man ikke ved slige Beregninger fra Myndig-

hedernes Side ud fra Tiden før Besættelsen? Saa vilde adskillige Storentreprenører hurtigt atter komme til at indtage mere beskedne Pladser i Samfundet, end dem, de takket være deres mildest talt udanske Holdning under Besættelsen fik og har endnu den Dag i Dag.

Er det virkelig umuligt i det danske Samfund at faa gennemført som en uskrevet Lov, at den Mand, der har levet højt paa Besættelsesmagten i de fem onde Aar, skal og maa være udelukket fra Tildeling af offentlige Arbejder af enhver Art i Fremtiden?

Det skulde synes fuldt rimeligt, at den, der har været med til at tømme Nationalbankens Beholdning gennem Arbejde for Tyskerne, ikke kan fortsætte med Arbejde for offentlige Midler, men tværtimod skal have Pligt til størst muligt Omfang at tilbagebetale Samfundet, hvad han har tjent i Fjendens Tjeneste — udover normal Fortjeneste.

Det er intet mindre end forbryderisk af det officielle Danmark at handicappe de Medborgere, der har været loyale Danske, selv om de i Dag netop af den Grund har daarlige eller mindre Materiel eller Varer, til Fordel for dem, der har været med til ved Arbejde for Fjenden at arbejde deres Forretninger op og suge Penge ud af Nationalbanken.

Op det bør ikke være nogen Undskyldning, at en Mand pludselig efter 29. August blev »en god dansk Mand« og hørte op med Tyskerarbejdet, efter at han havde tjent saa tykt, at han nu opportunistisk kunde trække sig tilbage og leve videre paa den Formue, han havde tjent, støtte Modstandsbevægelsen o. s. v. og samtidig maaske dække sig bag Straamænd og føre Forretningerne videre paa samme Maade som før.

Nej: Samfundet skylder Retfærdighed overfor de renlivede Danske, dem, der ikke lod sig lokke af Gods og Guld til at tjene paa Fjenden — hverken med eller uden Regeringens Billigelse!

Hilmer J. Fridericia,
Læge, Aarhus.

Tyskland skal betale Erstatning.

DEN 1. Oktober 1945 gav den danske Konge paa Sorgenfri Slot Lov Nr. 475 om Erstatning til Besættelsestidens Ofre, og der nedsattes et Erstatningsraad bestaaende af en Formand og 6 andre Medlemmer.

Afsnit 1 taler om Erstatning i Anledning af Invaliditet og Død, Afsnit 2 om Hædersgaver, Afsnit 3 om Godtgørelse for Lidelser og Tort i Anledning af Frihedsberøvelse m. v., Afsnit 4 om Erstatning for Tingskade og Afsnit 5 om Støtte til Paa-begyndelse eller Fortsættelse af Virksomhed eller Uddannelse samt til Genoprettelse af særlige Tab.

Loven er traadt i Kraft den 1. November 1945, d. v. s. ca. 1/2 Aar efter Kapitulationen. Paa Grund af Erstatningens særlige Karakter maa Ansøgerens Krav undersøges gennem forskellige Kilder, og paa Grundlag af det herved opnaaede Materiale og Oplysninger træffer Erstatningsraadet sine Afgørelser. Trods kritisk Gennemgang af Sagerne kunde allerede i December 1945 de første Ansøgere modtage deres Erstatning, og fra det offentliges Side er der draget Omsorg for, at Gennemførelse af Loven sker hurtigt. Naturligvis er der endnu mange Personer, der ikke har faaet Pengene udbetalt.

Loven er i hvert Fald skrevet og inspireret af den fineste og mest humanistiske Tankegang man kan tænke sig, den er i sin elegante Virtuositet ogsaa det mest levende og klare Udtryk for Demokratiet.

Men nu er Tiden inde, at Erstatningsproblemet overfor Tyskland kommer paa Dagsordenen. Nu maa der rejses det betydningsfulde Erstatningspørgsmaal: Det er en Forudsætning, at de Allierede er enige om Erstatnings- og Kontrolpolitik, og at de allerede nu forebygger Udbrud af økonomiske, politiske og sociale Kriser. Men det afgørende paa dette Omraade er, at Nazisternes Bytte atter bliver tilstillet sine Ejere. Er dette ikke muligt, maa Tyskland betale fuld Erstatning til alle (Nationer og Enkeltpersoner) for den Skade, den nazistiske Bevægelse fik Lov til at forvolde. Hele det tyske Folk bærer et Bjerg af Skyld. Dette siger ikke kun Udlandet, dette siger ogsaa Tyskerne selv, bl. a. Pastor og Ubaadskommandant Niemöller. Det tyske Folk maa betale Afdrag paa Gælden, der er stiftet af den sidste tyske Regering, og netop ang. Gæld er det uden Indflydelse, hvis en Stat skifter Regeringsform eller Forfatning. (Møller, Folkeretten i Fredstid og Krigstid å 26, 5.)

Tyskerne var efter Krigen 1914/18 utilfredse med Versaillesfreden til Trods for, at de aldrig kom til at betale nogen Erstatning af Betydning, og dette Resultat maa ikke gentage sig. Konsekvenserne er kendt: Oprustning og en ny Verdenskrig 1939/45. Nu skal Tyskerne føle det forkastelige og uanstændige i deres Lands Handlinger. Nürnberg-Processen med alle sine utaknemmelige Opgaver skulde være Fundament til nye demokratiske Anskuelse og til at omskole den tyske Befolkning til civiliserede Europæere. Mange Nationer og Persongrupper er ramt af Nazisternes Voldspolitik, og det er en Kendsgerning, at Udplyndringen af Europa har været systematisk gennemført. Den latterlige Erstatningspolitik fra 1914/18 maa ikke gentage sig. Tyskland kan betale! Og de allierede skal gøre det klart for det tyske Folk, at det virkelig har lidt Nederlag.

Den danske Lov Nr. 475 — født lige efter Kapitulationen — kan tages som Bevis for ægte Demokrati. Danmark er dog aldeles uskyldigt i Krigshandlinger, men alligevel tilbyder det til alle Danske, som er Ofre af Besættelsestiden, en Erstatning, og Loven fortjener en storslaaet Hyldest paa Grund af dennes moralske og etiske Værdi. Det lille Danmark er netop paa Grund af dets demokratiske Lovgivning Indicium paa, at muligvis Lov Nr. 475 bliver en Slags Forløber for international Anstændighed. Det maa gentages, at i denne Lov undgælder den danske Stat økonomisk for Nazisternes Hærgen. — Men Tyskland behøver en Lov — Fredsbestemmelser — som skal lære Tyskerne, at Katastrofen er deres Skyld. Tyskland kan betale og skal betale for de Rædsler og den Skade, deres nazistiske Ledere har udøvet. E. Fr.

Betinget Valgret!

JEG har med største Interesse fulgt den Debat, som fremragende Personer indenfor dansk Aandsliv har ført i »Frit Danmark«, og forøvrigt ogsaa i Kroniker i Dagspressen, om Muligheden for at fjerne Faren for en Genopstaaen af Nazismen i en eller anden Form i Fremtiden.

Jeg har forstaaet, at man ikke i særlig høj Grad frygter en væbnet og voldelig Omstyr-

ning af Demokratiet gennem Statskup el. lign. fra en lille Klipes Side, da den demokratiske Stat raader over tilstrækkelige Magtmidler til at imødegaa saadanne; man frygter derimod, at en udemokratisk Bevægelse ved demagogisk Agitation skal kunne faa Medvind hos saa store Dele af Befolkningen, at den derved kan overtage Magten — hvad der faktisk fandt Sted i Tyskland — og det er da ogsaa denne Fare, jeg vil beskæftige mig med og vise et Middel imod.

Jeg er klar over, at den Tanke, jeg nu fremsætter, er meget revolutionerende, maaske uigenneførlig, men paa den anden Side tror jeg, at »Frit Danmark« er et Blad, som ikke er bange for at give Plads for nye Ideer, selv om de kommer fra en jævn Mand, naar de gaar ud paa at værne Demokratiet. Forøvrigt er det muligt, at Tanken tidligere har været fremme, jeg ved det ikke; men i den siden 5. Maj førte Debat har jeg ikke truffet den. Tanken er intet mindre end en Begrænsning af Vælgerskaren til de Borgere, som kan godtgøre, at de er i Besiddelse af den politiske Indsigt, den Viden om nationale og samfundsøkonomiske Problemer og det Kendskab til et demokratisk Samfunds Funktioner, som alene kan garantere, at de aldrig vil bukke under for en demagogisk, udemokratisk Propaganda.

Har da ikke alle Vælgere i

det oplyste Danmark disse værdifulde Egenskaber? Ja, Gud bedre det, men for den, som gennem Omgang med mange Mennesker fra alle Kredse, har haft Lejlighed til at konstatere den Begrebsforvirring og Uvidenhed om de mest elementære samfundsmæssige Problemer, der hersker, maa Svaret blive nej! Men kunde man skabe et System — en Slags Vælgereksamen — til en Frasortering af de uvidende og indifferente Vælgere, saa kunde alle nuværende og kommende politiske Spekulanter gaa hjem og lægge sig.

— Altsaa Afskaffelse af den lige og almindelige Valgret og Genindførelse af den privilegerede — vil man sige: Nej, paa ingen Maade, for tidligere vilde dette sige, at Betingelserne for Valgret var knyttet til f. Eks. Jordbesiddelse, bestemt Stand eller Indtægtsklasse, som kun faa Vælgere kunde opfylde. Men jeg mener, at Valgret bør være betinget af, at Vælgeren først har benyttet sig af den Adgang, som ethvert normalt begavet Menneske har — eller burde have — til at skaffe sig Oplysning om, hvad han eller hun i Grunden er med til at stemme om.

— Men hvordan skulde denne Sortering saa foregaa? Ja, her er jo den største Vanskelighed, men jeg har ogsaa en Løsning paa dette:

I hver Valgkreds oprettes et

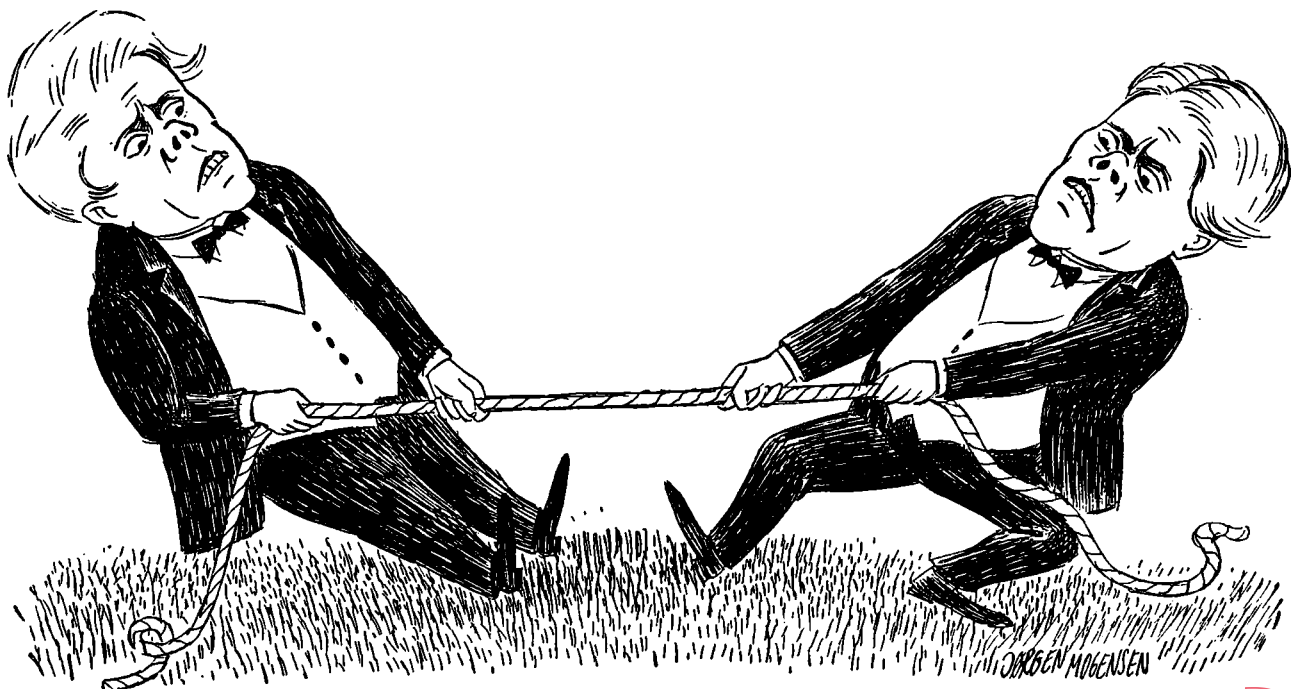
permanent Udvalg, sammensat af kyndige Folk med de rigtige Kundskaber, til hvilket enhver myndig Person kan henvende sig for at blive optaget paa Valglisten. Han maa da først — ganske som ved en Eksamen — gøre et eller flere Greb i en Kasse med Opgaver eller Spørgsmaal, hvis Besvarelse forudsætter Kendskab til et demokratisk Samfunds Indretning og Funktioner.

Godkendes Svarene, tildeles Valgret uden videre!

Dette er Hovedtrækkene ved Ordningen, Detailler vedrørende Valgrets alder, Udvalgets Sammensætning, Svarenes Bedømmelse o. s. v. er der ingen Grund til at komme ind paa her. Men Fordelene er indlysende: Reformen vilde medføre, at de politiske Partier maatte bandlyse alle Fraser og lægge Vægt paa Oplysning. Personer, som er ligegyldige eller ikke mener at kunne bestaa, vil simpelthen undlade at forsøge, og andre, som fejlagtigt regner sig for værdige, vil dumpe og derefter gaa i Gang med at indhente det forsømte i Studiekredse eller ved Selvstudium.

Den her skitserede Reform overlader jeg nu »Frit Danmarks« Læsere, og jeg vil gerne, at den bliver diskuteret i Bladets Spalter. Men maaske har andre bedre Ideer til Sikring af de fremskredne og oplyste Vælgeres Indflydelse. S. Rasmussen.

PORTRÆT AF KENDT POLITIKER

FD *Kronik*

Under Besættelsen gennemgik dansk Teater en interessant Udvikling, der understøttedes af et voldsomt Opsving i Teaterinteressen, som maaske igen til dels skyldtes en almindelig Trang til Forlystelser og en vis Penge- rigelighed i bestemte Kredse, samt Mangelen paa udenlandske Film.

Selvfølgelig var det ikke den eneste Forklaring paa den stigende Tilstrømning til Teatrene. Til Grund for den laa ogsaa en af Tidens Begivenheder fremkaldt forstærket Trang til at sætte menneskelige Problemer under Debat og til at foretage en Omvurdering af dem. Medvirkende var muligvis ogsaa den Følelse af Kollektivitet og Fællesskab, som man har i et Teater, og som man føler sig tiltrukket af netop i saadan en Tid. Denne Fællesfølelse er typisk for Teateroplevelsen og en meget væsentlig Del af den. Nogle Skuespillere skaber i *Fællesskab* for Øjnene af Publikum, som i enkelte Øjeblikke rives med og i *Fællesskab* (baade med hinanden og med Skuespillerne) oplever en Følelse, der virker saa stærkt og saa befriende, netop fordi den opleves i Fællesskab, og fordi den pludselig — om ogsaa kun for en kort Tid — forener alle de mange, højst forskellige Mennesker i Salen og nedbryder de Mure, som ellers altid eksisterer dem imellem og hindrer dem i at forstaa hinanden.

Teaterinteressen har i et vist Omfang ogsaa holdt sig efter Okkupationens Ophør, men den første »frie« Sæson indfrieede ikke de Løfter, som blev givet ved nogle af Besættelsens tidens bedste Forestillinger.

Hvad er nu Grunden til denne Udvikling?

En af Grundene kan sikkert søges i Forskellen paa den Maade, hvorpaa man under Okkupationen forsøgte at nærme sig de paatrængende Problemer og den Maade, hvorpaa det skete efter Befrielsen.

Under Besættelsen kunde man ikke fra Scenen tale aabent om de Ting, man tænkte paa. Man maatte finde en anden Maade, hvorpaa man kunde udtrykke Tanker og Følelser, der optog alle; man maatte søge tilbage til den dybere Baggrund for de Begivenheder, der satte Sindene i Bevægelse og krævede at blive diskuteret. Mærkeligt nok kom man derved til en Udtryksmaade, som paavirkede Folk stærkere, maaske fordi de Problemer, der ryster os mest, netop er mere almene end Dagens Begivenheder.

Dette skal ikke forstaaes saaledes, at Skuespil, der beskæftiger sig med dagaktuelle Problemer, ingen Værdi har. Tværtimod. Kun Skuespil, der beskæftiger sig med aktuelle Problemer, har Interesse. Spørgsmaalet er blot, hvordan vi forstaaer Begrebet »Aktuelle Problemer«, og hvilken Maade vi behandler dem paa.

De Stykker, som under Okkupationen var Løfter for det kommende danske Teater, behandlede paa en letfattelig (og sommetider helt ny) Maade Menneskenes gamle Grundproblemer. I »Livet er jo dejligt« f. Eks. fremstilles den melankolske Søgen efter en Sandhed, en Ting at leve og dø for og et Svar paa Livets uforstaaelige Spørgsmaal, som man manglede ikke alene blandt 30'ernes Intellektuelle, men som var lige saa aktual for Renæssancens Hamlet, for Realismens Osvald og for Saroyans Joe.

Det nye i »Livet er jo dejligt« var, at det slet ikke er Handlingen, det kommer an paa, men *Stemningen*, ikke Ordene, men Følelserne bag dem, ikke Handlingerne, men det, der var Grunden til dem. Og det er heller ikke de enkelte Mennesker i sig selv, som er saa vigtige, men deres Kamp for og Trang til at forstaa hinanden, komme i Kontakt med hinanden og paa en menneskeværdig Maade leve Livet sammen.

Efter Okkupationen kunde man pludselig udtale sig frit. Man kunde give Tingene deres rette Navne — og man gav dem mærkeligt nok nogen forkerte. Man indsnævrede Skuespillets Idé, og næsten ingen af de nye Stykker — selv ikke de bedste af dem — har formaet at give Udtryk for det, man har paa Hjerte i Dag.

Hvorfor?

Fordi Stykkerne løber en Fare for at blive overfladiske ved at omhandle Begivenheder, som er helt inde paa Livet af os. Enhver Handling og enhver Person males uvilkaarligt med Farver med hvidt eller sort, fordi der ikke eksisterer nogen Nuancer. Men derved opnaar man at skildre Begivenhederne paa samme Maade, som, hvis man ved Beskrivelsen af et Isbjerg kun talte om den Del af det, som man kan se. De ni Tienedele af Isbjerget, der er usynlige, er de vigtigste og de farligste.

Fantasiens er slet ikke i Stand til at komme paa Højde med den Virkelighed, vi har gennemlevet, og det er derfor, man er lidt bange for den Del af de Skuespil, der er placeret lige midt i den Tid. Afbildningen paa Scenen kommer ofte til at virke bleg og udvandet.

Anledningen til disse Bemærkninger er den, at det synes, som om Teatrets vigtigste Problem i Dag — hvor Teaterinteressen endnu er der (men hvor længe bliver det ved?) — er Dramatikeren.

Vor Tid har endnu ikke fundet sin Dramatiker, og det maa være Teatrets fornemste Opgave at søge efter ham. Det sker ved at spille alle mulige moderne Forfattere og haabe paa, at man før eller senere finder ham. Man maa desuden koncentrere sig om visse klassiske Forfattere, fordi de — foruden at inspirere eventuelle »uopdagede« moderne Digtere — ofte meget bedre forstaaer at give Udtryk for vor Tids Tanker og Problemer, fordi nogle af dem har den Egenskab, som vi — endnu — forgæves efterlyser hos de samtidige Forfattere: de *gaar i Dybden*, de søger ned til *Kernen* af Problemerne, og de standser ikke, før de har fundet sande Udtryk for ægte menneskelig Tvivl og Tro, Kamp og Angst. Stor Kunst er paa ingen Maade tidsbunden. Ligesom den gælder for alle Nationer, saaledes gælder den ogsaa i alle Tider.

En Scene, der vil gøre en Indsats for Teatret i Dag, skal næppe kaste sig ud i vilde Eksperimenter og søge en hel Masse nye -ismer. Tværtimod skal man, naar man har vanskeligt ved at udtrykke sig, altid søge at gøre det saa simpelt og enkelt som muligt og finde den naturligste og mest ligefremme Form, som er den eneste, der har en Chance for at gaa lige til Hjerterne. En saadan Scene maa deltage i denne Jagt efter Dramatikeren (baade den moderne og den klassiske) og efter nye Maader at udtrykke gamle, men stadig lige »aktuelle« Sandheder paa.

At gøre det er imidlertid ikke nogen særlig god Forretning, og man kan derfor i og for sig ikke fortænke Forretningsteatrene i, at de ikke mener at kunne gennemføre en saadan idealistisk og eksperimenterende Linie.

Derfor har *Alléscenen* nu taget Initiativet til Dannelsen af en *Studioscene*, hvis Formaal det skal være at spille nogle af de værdifulde Stykker, som andre Teatre ikke spiller.

Studioscenen haaber at kunne gøre en Indsats baade for Publikum og for Teatret selv og ikke mindst for Skuespillerne.

Dette er ogsaa et vigtigt Punkt. For det er ikke alene nødvendigt at finde ny Dramatik; man maa ogsaa finde nye Skuespillere og uddanne nye Sceneinstruktører og Dekorationsmalere, ligesom man maa give aktive Skuespillere Lejlighed til at fremtræde i Roller, som de ellers ikke vilde faa. Studioscenen maa blive en Tumleplads for alle Slags Scenekunstnere.

Til Slut skal vi blot slaa fast, at Teatret er et af de udtryksfuldeste kulturelle Kampmidler, og at det derfor er højst prisværdigt at støtte enhver Anstrengelse for at faa det til at opfylde sin Mission og udfylde sin Plads i den store Kamp. *Meir Feigenberg.*

UDENRIGS-KRONIK

Fjederspil i Danmark.

København i Julivarmen.

Deres Korrespondent har ikke tidligere haft Anledning til at beskæftige sig med dansk Udenrigspolitik, da en saadan ikke anses for opportun og derfor ikke omtales. Før Parlamentet afsluttede sin Samling afholdtes imidlertid en saakaldt storpolitisk Debat, og det kom herunder ogsaa til et Ordskifte vedrørende de udenrigske Anliggender, som maaske bør noteres.

Der findes i Farmernes Regering, som i Øjeblikket sidder ved Roret i dette Land, ogsaa en Minister for særlige Anliggender (oprettet ud fra den Forestilling, at Landets femaarige tyske Okkupation skulde have efterladt sig visse Spor), en vis Hr. *Federspiel*, som efter Sigende skal have gjort sig bemærket indenfor den herværende Resistance. Den omtalte Person har i Tiden siden Befrielsen nogle Gange gjort sig bemærket ved at udkaste den Tanke, at de Ting, der er sket gennem Tysklands Forsvinden som Magtfaktor, Sovjetruslands Fremtræden som en stor Magtfaktor samt visse andre Erfaringer under den Krig, som efter hvad man læser i den udenlandske Presse har fundet Sted, muligvis vilde kunne komme til at gøre nogle Justeringer i den danske Udenrigspolitik aktuelle. Det er den almindelige Opfattelse i Danmark, at noget saadant er aldeles upaakrævet, da man jo har en Udenrigsminister, en tidligere Legationssekretær, som altsaa er velbefaren i Diplomati, og desuden en lang Række udenrigsministerielle Embedsmænd, som — hvad alle ved — har gennemlevet baade Frihed og Besættelse og Frihed igen og herunder hele Tiden har fundet den rette Form og saaledes naturligvis har flere Erfaringer end dem, der kun egner sig til en af Delene. Ikke desto mindre har samme Federspiel altsaa udkastet den Idé, at den Tilstand, Danmark tidligere levede i, og hvor Landet var en Funktion af

Tyskland, maaske ikke var saa aktuel længere, efter at der ikke var det samme at være Funktion af. Han har talt om, at Danmark nu i Stedet var en Funktion af Angelsakserne og Russerne, og at dette maaske ogsaa kunde have visse Fordele, fordi man ved at være afhængig af to muligvis vilde være noget mindre afhængig, end hvis man blot var afhængig af een.

Hr. Federspiel blev angrebet fra to Sider. Dels af Hr. Christmas Møller, som under Danmarks Besættelse sad i London og dengang mente, at Danmark efter Krigen skulde have en ny Politik, men som efter Krigen kom hjem og klart indsaa, at hvis man arbejdede for en ny Politik i Danmark, saa kunde man ikke arbejde for Politik, og det var det jo ikke hans Mening at lade være med. Dels fra Hr. Dahlgaard, som altid klart havde indset dette, som talte for et Parti, hvis Ideer altid havde været i klar Modsætning til den tyske Nazisme og som derfor ogsaa altid havde ment, at dette ikke burde finde klart Udtryk, ialtfald ikke i de Perioder, hvor det betød noget.

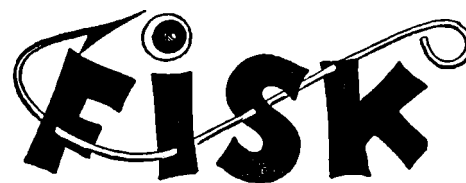
Ud fra forskellige Forudsætninger, men med den fælles, rigtige Konklusion, at en ny Tankegang burde kvæles i Roden, hvis det Onde ikke skulde brede sig, kastede begge sig over Hr. Federspiel. Folk forstod ikke rigtigt, hvad det store Postyr drejede sig om, men det mentes fastslaaet, at Hr. Federspiel havde sagt noget om, at man i de givne Situationer burde udnytte Konjunkturerne, og i et Bondeland som det danske kunde der overfor en saa lav Kræmmentalitet naturligvis kun være Tale om een Reaktion.

Der er derfor al Grund til at tro, at dansk Udenrigspolitik fortsat vil blive ført i Overensstemmelse med sine ideale Traditioner og blive bestemt af den Stormagt, der i Øjeblikket raaber højst.

Hr. Federspiels Fejltagelse ligger i, at han har kunnet tro, at der kunde blive Tale om flere Stormagter, naar der nu vitterligt ikke har været Tale om mere end een i den Tid, fornuftige Folk kan huske. At denne ikke længere eksisterer vejer saa lidt i Sammenligning med den Kendsgerning, at det er den, man har vænnet sig til.

15-7-46.

Erik Seidentaden.

Det væsentlige!

Hverken disse 17 Læger eller de 10 Kolleger, som har skrevet i »Danske Memoirer« fjerner sig fra en nøgtern, lidet romanagtig Skildring af deres Oplevelser, men i begge Bøger finder man en ret skarp Kritik af visse Forhold under Frihedskampen. Læge *Jørgen Røjel* hævder saaledes, at Befalingsmænd i Brigaden ved manglende Konduite har udsat Læge-Sabotører for unødvendig Fare, og Læge *Paul Göttsche* beretter om, hvorledes en farlig Stikker kunde drive sit Spil, fordi »Gruppen« trods gentagne Advarsler fra Lægen lod sig blænde af hans charmerende Væsen.

(Nationaltidende selvfølgelig.

16 Linier af Anmeld. paa 50.)

Angaaende Tommelfingre!

Det lykkes nok at sikre Pressefriheden her i Landet uden at gøre Brug af hans (Bertel Dahlgaard's. Red.) Tommelfingre. Det frie Ord klarer sig forhaabentlig bedre end de Sager, den fhv. Indenrigsminister i Tidens Løb har haft Anledning til at forkludre.

(Soc. Dem. 12/7)

Aarsag og Virkning?

— En af de Unge var meget politisk interesseret. Da han en Dag saa mig sidde og læse i Datidens store Revolverblad »Revuen«, sagde han: »Sikke noget Møg at læse«, og saa laante han mig en Bog, der havde staaet som Føljeton i *Socialdemokraten*, en Bog om Ferdinand Lasalle. Saa kom de mange Aar, hvor Socialdemokratiet gik frem og frem —

(Soc. Dem. 9/7)

Nyt Hormon?

Vi ringede derefter til den kendte Hormonekspert, Afdelingsleder paa Statens Seruminstitut, Dr. med. *Chr. Hamburger*, der ogsaa var yderst spektakulær.

(Soc. Dem. 11/7)

Men alligevel.

At ønske Franco væk er anstændigt, men bidrage til, at det sker, er skændigt.

Abonnér paa

FRIT DANMARK

Dato / 1946

Undertegnede bestiller herved
Abonnement paa

FRIT DANMARK

Pris 4,00 Kr. Kvartalet

fra / 1946

Navn:

Stilling:

Nøjagtig Adresse:

.....

**FRIT
DANMARK**

Nørrevoldgade 11
København K

Kan
ufrankeret
nedlægges
i
Postbrev-
kasserne

§15

alle
læser
det!

NB. Postoprøveling vil blive tilsendt.

Reserveret Postvæsenet.